

MAGYAR IZRAELITA,

hitfelekezeti érdekű hetilap.

Kiadó tulajdonos: **Zsengeri Mór.**

Felelős szerkesztő: **Tencer Pál.**

Előfizetési feltételek:

Pesten házhozordással, vidékre postai szét-
küldéssel.

Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt.

Szerkesztői iroda:

Ujtér 2-dik szám, 2-ik emelet.

Kiadó hivatal:

Lipótvárosi templomtér 6 sz.

Megjelenik minden pénteken egy egész íven.

Hirdetményekért a 30 krnyi bélyegdíjon felül
egy fél hasábos petitsor után 3 kr. számíttatik.

Szerény figyelmeztetés.

(Fmt.) Azon kérdések között, mik hazánk közéletében egymást felváltva és félreszorítva előtérbe lépnek, e percben kiváló szerepet játszik a codificatio kérdése.

Minket, kik távol állunk a politikai élet színterétől, e kérdés is csak annyiban érdekel, a mennyiben annak megoldásától várjuk megszüntetését a törvénykezés egyik, kizárólag a zsidót terhelő abnormitásának, — értjük a zsidó esküt!

A zsidó esküről lapjainkban többszörösen volt szó; nem lehet tehát szándékunkban a magunk és mások által számtalanszor elmondottakat jelenleg ismételni, sem a zsidó eskük keletkezésének érdekes történetét fejtegetni.

Csak ideje korán figyelmeztetni óhajtjuk azon jeles férfiakat, kik a codificatio nehéz munkájában eljárni hivattva lesznek, hogy az ő szemükben talán csekélyesnek látszható, de hitfeleinkre nézve nagy fontosságú „zsidó-eskü” korszerű reformálásáról meg ne felejtkezzenek.

A törvény előtti egyenlőség elve, névszerint a magánjogra való alkalmazásában, ma már oly általános elismerésnek örvend, hogy a reformálás mikéntjéről szólni egészen felesleges; kétségkívül a codificálás munkájával megtisztelt jeles férfiak is azon egy véleményen lesznek velünk, hogy a bíró előtti eskütétel külső formaságaira nézve keresztyén részéről a saját hite szerinti istenségre, a zsidó részéről Izrael Istenére történik benne hivatkozás.

Nem kételkedünk rajta, hogy ama felvilágosodott hazafiak mindazon átkozódásokat és kifecamodott fogadásokat, mik a jelenleg divó zsidóeskünek botránkozató sallangjait képezik, tökéletesen feleslegesnek, a kor szellemével és a törvényszéki eskü méltóságával össze nem egyeztethetőknek ítélik.

Nem kételkedünk rajta, hogy ama felvilágosodott hazafiak hasonlóan osztandják azon nézetünket is, hogy a rabbik assistentiája az izraeliták megeskütésénél ép oly szükségtelen, mint szükségtelen a papé a keresztyének eskütételénél.

Helylyel közzel egyik-másik bíróság a felek kérelmére oly rendelést is tesz, hogy az izraelita a zsinagógá-

ban eskettessék meg; a codificatio az ily rendelkezéseket kétségtelenül szintén lehetetlenekké teendi.

Mindezek nagyon kellemetlenek, hosszadalmasak, költségesek, de mindenek felett a becsületérzést mélyen bántók!

Bántók, mert mindnyájan tudjuk, hogy a középkor ezen institutióinak kuffeje ama balhiedelem volt, hogy a zsidót keresztyén ellenében vallása igaz esküre nem kötelezi, amaz előítélet, hogy a zsidó a hamis eskütételre könnyebben hajlandó, mint más ember fia!

Hogy a két év előtt tartott országbirói értekezletek, midőn a büntető törvénykezés, a birtokképeség tekintetében a törvény előtti egyenlőséget a zsidóra is kiterjeszteni el nem mulasztották, Verbóczy középkori zsidó esküjét mégis érintetlenül hagyták, azt feledékenységnek inkább, mint szándékos mulasztásnak vagyunk hajlandók tekinteni.

Szintugy hajlandók vagyunk hinni, hogy a codificáló bizottmányok különben sem mulasztották volna el törvénykezésünknek, barátságtalanabb időkből átszárma- zott eme dissonantiáját a korigényekkel kiengesztelni, de — mert superflua non nocent — inkább elmondtuk ezeket, semhogy azon szemrehányásnak nyissunk lehetőséget: néma gyermeknek anyja sem tudja baját!

Pozsonyi levelek.

II.

Midőn a keresztyén egyházfőnök, damaskusi János a 700. év körül, a képrombolók idejében, isaure III. Leo alatt legelőbb találta fel az orthodoxia és az orthodox egyház fogalmát, alig sejtethé, hogy valaha még orthodox zsinagógáról és orthodox zsidó imakönyvekről is lehetne szó.

És valóban, az ugynevezett törzsökös zsidóknak nem csekély volt ámulásuk, midőn őket az orthodox névvel kezdték jelzeni.

Némelyek, kik az idegen szót soha nem hallották, egyszerűen azt vélték, hogy az gúnynév, melyet rájuk az „ujításra vágyók” tukmáltak. De még azok is, kik

tudták, minő jelentősége van az orthodox egyháznak a keresztyénség kebelében, csóválták fejüket, fel nem foghatván, mit véljenek e fogalomról zsidó téren.

Mert az orthodox zsinagógának valóban ép úgy nincs értelme, mint nincs „zsidó misének“ vagy „rabbi-fölszentelésnek.“

De szóljunk világosabban.

Létezik a gondolatoknak, világnézeteknek, eszméknek, érzelmeknek és indulatoknak egy nagy, széles birodalma, rövidebben egy egész, szellemi emberiség, melyet merőben külsőleges okok miatt — zsidóságnak neveznek. Ezen esetleges név, melynek származását mindenki ismeri, amaz eszményi birodalom fenntartását ép oly mérvben elősegíté, mint a mennyire akadályozólag hatott tartalmának elterjedésére és elismerésére.

Mert évezredek óta mindennemű ürügy alatt arra törekedtek, hogy e nevet minden rokonszenvtől megfoszszák, és a legmagasztosabb eszmék sínlették meg, hogy hirdetőik nem voltak ép oly kedvelt, mint hasznavehető tagjai az emberiségnek.

E mellett ugyanezen eszmék nem olyan gyümölcsök, melyeket csak a fáról leszedni és ettől elválasztva élvezni lehetne.

Sőt inkább keletkezésük és fejlődési menetük szorosan össze van forrva lényükkel, alakjuk összefügg tartalmukkal, helyes megértésük feltételezi történetük ismeretét és azon módot, miként élvezzük azokat. A zsidóságot tehát csak a zsidó nép tarthatta fenn előnyeivel, hibáival, és csak is ez foghatta fel. De e nép részint természeti tehetségei, részint változékony sorsa által különösen és sajátzertien olyképp volt vallásos gondolkozásra és érzésre képesítve, miként a görögökben a szépművészetek iránti fogékonyságot, a rómaiaknál az államszervezési és jogtudományi tehetséget fejleszté és emelé ki különösen a természet.

Nem hiszszük, hogy valaki eltagadná a zsidóktól a különös vallási fogékonyságot, ha meggondoljuk, hogy ezek kebeléből származtak a próphéták, hogy közülök született és közöttük növekedett az egész művelt világon elterjedt vallás alapítója, és hogy a zsidóság szellemében nyerte képzettségét egy másik hatalmas felekezet alkotója.

De a vallás iránti e tulnyomó fogékonyság az előbbi időkben az által jelenkezett, hogy az egész általános emberiségi gondolatvilág, mely ezen nép kebelében évezredek óta fejlődött, folyton a valláshoz való viszonyában tűnik föl, és az élet csak a vallásosság kifolyásának látszott. Állama, midőn még fennállott, Isten intézménye, minden rendőri meghagyás vagy rendelet egyszersmind szertartási szabály is volt, költészete imából, elegans irálya szent okmányokból vett idézetekből állott, szemléletei, tapasztalatai, élményei bibliai commentárokká váltak, tudománya vallástani casuistika, annak tanulmányozása cultus, történelme vallásos vértanuság volt, a természet megcsodálása istentiszteletévé vált, kedélye áhitat, lelkiis-

merete a legérzékenyebb mérleg, a legerősebb látcső volt, melyen keresztül mindig új, a fegyverzetlen szem előtt láthatlan tárgyait fedezé fel az erkölcsnek s a vallásnak, melyek a vallás parancsainak teljesítésében a legkicsinyesebb és legkínosabb aggódáshoz vezettek.

Sőt maga az ember sem volt egyéb, mint vallásos szokások objectuma. és minden cselekedete az istentiszteleti functiók jellegével birt. Szóval, a valódi zsidónak nem volt vallása az életben, hanem a mennyiben vallásos volt, annyiban élt is. A vallás a zsidóra nézve összes működésének legkimerítőbb kifejezése, és a mi másutt különböző irányokban szétágazik és vallásos, nemzeti vagy általános emberi fogalmak szerint válik el egymástól, az a zsidóságban mind azonos volt. —

A zsidóság e szerint nem vallás az életben, hanem élet a vallásban.

Már ezek után könnyen belátható, hogy itt különös vallásos institutiókról oly értelemben nem lehet szó, minők egyéb felekezeteknél előfordulnak és hogy tehát ennélfogva részint vastag tudatlanság, részint tisztátlan indokok voltak a rúgók, ha a keresztyén hatóságok előtt a zsidó eseményeket az által törekedtek megérthetőkké tenni, hogy tisztán keresztyén fogalmak zsidó viszonyokra alkalmaztattak.

Mert a zsidó vallás alapelvei nem dogmák, a cultus nem mysterium, a rabbi nem lelkész, a zsinagóga nem egyház, a ritus nem megszeghetlen törvény.

21.

Kórjelek.

Sokan vagyunk, kik fájósan érezzük hitfelekezeti életünk betegességét, vizsga aggodalommal kísérik a jelentkező kórjeleket, és növekedő nyugtalansággal sürgetjük az orvoslást.

Minden situációnak megvannak az ő barátjai, közöttünk is kell tehát, hogy akadjanak olyanok; kik az általános hátramaradásban saját előnyüket látva, a közkivánnat sürgette rendnek és szerveződésnek ellenségei legyenek. — Örvendetes azonban a kétségbe nem vonható tapasztalat, hogy napról napra szaporodnak a jó rend barátjai, míg mellettük esökken úgy az indifferenseknek, mint a fondorkodóknak tábora.

De nemcsak a jobbirányu törekvéseknek magunk kebelébeni megszilárdulása az, mit örvendetes jelenségül felhozhatunk; a rendezési és szervezési munkálatok gyors és sikeres lefolyására nézve nem csekély megnyugtatósunkra szolgálhat azon hathatós pártfogás és tartalék nélküli elismerés, melyben eme törekvéseink az ország legfőbb kormányhatóságánál részesülnek.

Mint ennek egyik kitiñő jelére, hivatkozhatunk azon elintézésre, melyet az ismeretes nagyváradi ügy a nm. udvari cancellária részéről nyert. Ismeretes dolog, hogy ez ügyben mennyi szenvedély állott a kizdrtéren, és hogy jobb ügyre érdemes kitartással iparkodtak a segítségül hitt világi hatóságot a meghasonlás jelentősége és terjedelme fölött megtéveszteni.

Hogy azonban azon eszközök, melyek céljukat, belkérdeéseinket politikai térre vinni át, eddig soha nem tévesztették el, ezuttal a magyar udvari cancellária helyes tapintatán és felvilágosultságán megtörték, az hálás elismeréssel és biztos reménynyel tölt el még függőben levő kérdéseink iránt is. Másrészt remélhető az is, hogy a nmélt. udvari cancellária ezen lekötelező eljárása végre kiábrándítandja azon elkábultakat, kik vallás-kérdéseink korszerű megoldása ellen való szegültöknek az ország kormányhatóságainak politikai célok ürügyelése általi megtévesztésében vélnék támpontot szerezhetni.

És valóban ez napjainknak egyik kiváló kórjele.

Szépen jellemezte ezt a pesti hitközség elnöke ismeretes közgyűlési jelentésében.

„Mit a hitközség méltósága“, — mond dr. Hirschler — „mindig megkívánt volna, de a mit hitfeleink pillanatnyi látszólagos előnyök felett oly gyakran elfelejtettek, az nekünk mindenekelőtt gondunk vala: t. i. kikerülni minden alkalommal, hogy az álladalmi hatóságok világi hatalma belügyeink elintézésére igénybe vétessék. A fájdalom. nagyon is alapos szemrehányás, melyet oly gyakran hallunk, hogy minden hivatal el van árasztva specíficus zsidó panaszokkal és vizályokkal, minket nem érhet; ha rend és béke uralkodik közöttünk, ugy az saját érdemünk, ha gazdag jövedelmi forrásokkal rendelkezhetünk, ugy a jámborság és egyetértésből fakadnak azok, ha azon reményt tápláljuk, hogy nemes célokat fogunk elérni, ugy e reményt nem külső hatalomra alapítjuk, hanem a hitközség bizalmára és egyérműségére.“

E nagy igazságot tartalmazó szavak mély viszhangot költöttek egész hazánkban, de még a messze külföldön is.

Nem csekélyebb hatással lesznek a következő szavak, miket ugyanezen themáról korunk egyik legkitűnőbb hitészónoka a szószékről mondott.

„Elhangzott az isteni kinyilatkoztatás utolsó szava, elmondattott a tiz ige utolsója, és az volt a feladat, azok tartalmát tovább fejleszteni, gazdagabbá nevelni és mélyebben megalapítani oly parancsok és intézkedések által, melyek az emberiség viszonyát Istenhez, és az emberekét egymáshoz szabályozzák és rendezik. Ha most már szemügyre vesszük a tiz ige sorrendjét, ugy a rend és rendszeres beosztás érdekében kívánhatrók, hogy e tétel: „készítsenek nekem szentélyt, hogy közöttük lakjam“, mint az örök Istenről tan természetes fejleménye közvetlen az első ígéhez, vagy hogy a szakasz „terumah“ közvetlen „jithro“ szakaszhoz csatlakozzék és az írás mégis más rendet követett, mint a minőt mi várni jogosítva voltunk; az írás mégis a sinai-igék törvényes kifejtését az utolsóhoz, azon parancshoz füzte „ne legyen kívánságod az után, a mi a te felebarátodé“. Az írás az emberi viszonyok rendezését, és mind annak védelmét, mi az ember birtoka, valója és egyénisége, a szabadság, személy és vagyon biztosságát legszorosabban füzzi össze a sinai kinyilatkoztatással, és csak ezután tér át az Isten házának berendezéséről szóló szabályokra. És ebben nyilatkozik fennkölt szelleme! Mert előbb töltse be a halandó emberi kötelességeit, mielőtt szívét az áhitat szárnyain éghez emeli; előbb tiszták legyenek kezei igaztalan vagyontól, mielőtt imára kulcsolja azokat; előbb tisztáknak kell lenni ajkainak a rágalomtól, mielőtt imára nyitja meg azokat. Midőn Dávid király, ki oly szépen éneklé: „ki mehet fel Isten hegyére, hogy az igaz szót eltalálja, ki állhat a szent helyen, hogy az isteni szellemet

elterjeszsze. Csak az, kinek kezei szeplőtlenek és kinek szive tiszta“, midőn a dalnok-király egy izben szomorkodott — beszélük a zsidó bölcsek — azon, hogy nincs neki megengedve az Istennek szentélyt állítani, Ez így szólott hozzá: Gondoskodjál te csak jogról és igazságról birodalomban, nehogy egy törzs is jogtalanságot szenvedjen, ez becsebb az én szemeimben, mint a legpompásabb szentély. Jerusálemnek, — mondják bölcseink, kétszer volt csodálatos szépségti temploma, hol dalban és zenében nem volt hiány, és mindamellert elpusztult, mert benne az igazság elferdítettet, mert árulkodók és feladók, mert árulás és rágalmazás uralkodtak benne“.

„Azt kérdem tehát: valljon azon szakasz, mely oly joghatározományokat tartalmaz, melyek ma már nem érvényesek, nem nyujt-e tanúságot a községeknek Izraelben? Valahányszor hire terjed, hogy egy község Istennek házat épített, vagy hogy azt felmagasztaló méltóság által szentélylyé akarta tenni, bizton számithattak rá, hogy perpatvar előzi meg vagy követi, hogy egyenetlenség, meghasonlás támad, hogy az igazság és jogfogalmak elferdítettnek, hogy egyesek sem alattomoságtól, sem rágalmazástól nem szörnyűködnek, hogy nagyravágyásukat kielégítsék, vagy hogy egy avult, holt szokást megmentsenek, — valljon zsidó, ózsidó, ós-zsidó modor ez? A te thórásban izraelita, az emberek egymás közötti békés viszonyaira vonatkozó szabályoknak elsőségük van az istentisztelet körüli intézkedések felett; a te thórás szellemében izraelita, nem szabad oly véleménykülönbségeket, melyek vallásod intézményeire vonatkoznak, idegen hatóságok elé vinned. Mert a ki zsidó ügyeket, melyek csak bennünket érdekelnek, melyek csak a mi vallásunkat illetik, idegen bíró ítélőszéke elé visz, az megszenteltségteleníti Izrael Istenének nevét.“

„Mi zsidók, mint minden nép, mely sokáig félreismertetett és kigúnyoltatott, elnyomatott és leigáztatott, nagyon érzékenyek vagyunk. Ha p. valaki azt írja, hogy a mi becsületérzésünk nem oly finom, gyöngéd, élénk, erős mint más törzsöké, akkor lármát ütünk és rozszakaratról panaszkodunk; de valljon valóban megóvjuk-e akkor a zsidó becsületet, fajunknak, népünknek, vallásunknak, Istenünknek becsületét, ha nem-zsidó hatóságokat hívunk fel bírálul a zsidóság felett és általuk döntetjük el, miként legyen rendezve istentiszteletünk, vagy hogy miként ápolassék az erkölcsiség Izrael községeiben, ha az ő füleik előtt saját ajkainkkal mondunk el vallásunkról és hitsorsosainkról oly dolgokat, melyek minden becsületes ember arcát szégyenpirral borítják? Mielőtt azokat kárhoztatjuk, kik becsületérzésünket vonják kétségbe, magunknak kell mindent elmellőznünk, szóval és írásban, szándékainkban és tetteinkben, a mi csak szégyenünkre válhatik.“

Székesfehérvár 1863, febr. 24-én.

R. L. A mult hó végén érkezett le a nms. magy. udvari cancellária magas rendelvénye, mely a helybeli izr. hitközség kebelében évek óta fennforgó vizályoknak egyelőre végett vetett; mert azon kérdésre, valljon községünkben a béke egyszer mindenkorra helyre van-e állítva, koránsem felelhetünk még igennel.

Eddigelé a két felekezet — ezen elnevezést a magas rendelvény szerint használom — a rendelvény értelmé-

ben külön-külön beligazgatási szervezete foganatosításával foglalkozik. Mindegyik felekezet igazgató választmányt választott kebeléből, mely minden egymásra való befolyás kölcsönös kizárásával a cultus — iskola — és pénzügyet kezeli.

Ezzel a mgs. rendelvénnyel azon része, mely „azon elvből indulva ki, hogy egyrészt a vallás szabad gyakorolhatása és minden vallási és lelkiismereti aggályok lehetőleg megnyugtató végett a vallási szertartás tekintetében, azon feltétel mellett, hogy új vallás felállítása nem céloztatik, a különféle zsidó felekezeteknek szétválása ugyan megengedhető“ községünkben gyakorlatilag, és pedig a legkisebb nehézség nélkül életbe lépett.

Nincs egyéb hátra, mint a magas rendelvénnyel másik részének pontos kivitele, mely „azon elvből indulva ki, hogy másrészt az izr. hitközségek egysége közkormányzati szempontból mindenkor fentartandó s egyes ügyekbeni szétválása csak annyiban eszközölhető, a mennyiben a töredék a közkormányzat érdekeinek megfelelő kívánalmakat és feltételeket teljesíteni képes“ — a 4. dik pontban megrendeli, hogy az egész községnek a hatóságok és harmadik személyek irányábani képviselésére csak egy az egész község által választandó előljárója legyen; hogy továbbá az egész község kebelében csak egy anyakönyv ugyan, de ne a rabbinus által, hanem egy e célra közösen felállítandó egyén által vezettségük; — megjegyeztetvén, mikép az erre kívántató költségek miképeni fődözése iránti intézkedés, a két külön választmánynak — természetesen itt közös — feladata legyen.

Ha a nms. magy. udv. cancellária magas rendelvénnyel eme részének is gyakorlati megoldása a béke és egyetértés tartós fenntartása mellett fog érvényesítettetni — ha a dolgok ezen új elrendezése mellett lefolyt évek azoknak üdvös hatásáról, a két felekezetet képező e g y izr. hitközségnek virágzó fennállása által, tanuskodni fognak: akkor mi azon meggyőződést nyerendettük, miként ellentétben azon általános tapasztalattal, miként századunkban minden haladás és tökéletesbülésnek elismert üdvös befolyásu emeltyüje az egyesülés, az izr. hitközségek üdvö kivételkép azoknak lehető leghasznosabb felekezetekre való szétválásában rejlik.

A magas rendelvénnyel szövege pedig következő:

^{78993/62} Tárgy. Udv. rendelvénnyel a székes-fehértvári orthodox izr. felekezetnek a hitközségben támadott viszályok elintézését célzó 51949. sz. halasztó rendelvénnyel ellen intézett folyamodása ügyében.

Székesfehértvármegye kormányzójának mint Székesfehértvár sz. kir. városa kir. biztosának.

A székes-fehértvári izr. hitközségi, magát orthodoxnak nevező felekezet által ezen igazgató kir. kormányzéknek a nevezett hitközségben támadt viszályok elintézését célzó f. év június 5-én 31949. sz. alatt kelt intézvénnyel ellen benyújtott felfolyamodás f. évi nov. 6-án 13901. sz. a. kelt kegyelmes kir. udvari rendelvénnyel azon elvből indulva, hogy egyrészt a vallás szabad gyakorolhatása és minden vallási és lelkiismereti aggályok lehetőleg megnyugtató végett a vallási szertartás tekintetében azon feltétel alatt, hogy új vallás felállítása nem céloztatik, a különféle zsidó felekezeteknek szétválása ugyan megengedhető, de másrészt az izr. hitközségek egysége közkormányzati szempontból mindenkor fentartandó, s egyes ügyekbeni szétválása csak annyiban esz-

közölhető, a mennyiben a töredék a közkormányzat érdekeinek megfelelő kívánalmakat és feltételeket teljesíteni képes — következőleg döntetett el:

1-ször. Az anyaközségtől elválni szándékozó orthodox pártfelekezetnek megengedtetik, hogy saját imaházat tarthasson, s ott isteni tiszteletét saját felfogása szerint szervezze, ugyszinte, hogy külön rabbit és husvágót tarthasson.

2-ször. Ugyanazon felekezetnek megengedtetik egy külön iskolának felállítása és rendezése is, azonban csak oly feltétel alatt, hogy annak rendezése és fenntartása iránt az e részben fenálló rendszabályokban foglalt minden kívánalmaknak és feltételeknek pontosan és szigoruan eleget tegyen.

3-ször. Mind a két pártfelekezet a vallás gyakorlására, isteni tiszteletre és tanodára szükséges költségeket külön saját részéről fedezze — ezen költségek és kiadások kezelését mindegyik felekezet által választandó külön választmány minden egymásrai befolyás kölcsönös kizárásával eszközölvén.

4-szer. Közkormányzati és közigazgatási tekintetben a székes-fehértvári izr. hitközségnek egysége eddigi lételevén fentartandó, s ez olyképen érvényesítettendő, hogy az egész községnek a hatóságok és harmadik személyek irányábani képviselésére csak egy, az egész község által választandó előljárója legyen, ki azonban az ellenfelekezetnek minden vallási és iskolai dolgaiba s e tekintetbeni pénzkezeléseibe való befolyástól magát távol tartani köteles; — továbbá, hogy az egész község kebelében csak egy anyakönyv ugyan, de nem a rabbinus által, hanem egy e célra közösen felállítandó egyén által vezettségük, — valamint ily közösen választott közegek által kezelendő a halotti szemle s egyáltalában mindazon rendőri s közigazgatás körébe vágó teendőik, melyek az 1851. évi július 4-kén kelt rendszabályban foglaltatnak — megjegyeztetvén, hogy ily közös és nem a vallást illető ügyek tárgyalása s az erre kívántató költségek miképeni fődözése iránti intézkedés a fennebbi 3. pont alatt említett két választmánynak feladata leszen.

5-ször. Az összes községi vagyonra az elszakadó pártfelekezet, kivéve az előbbi pontban említett közös célokra szükséges költségeket, melyek a lehetőséghez képest azon községi vagyonból fedezendőek — egyéb igényt nem tarthat.

6-ször. A vidéki községekben lakozó s az 1851. évi július 4-i szabályrendelet szerint a székes-fehértvári zsidóközségbe kebelezett egyes izraeliták, közigazgatási tekintetben, jövőre is ezen egy főközségnél maradnak, szabadságukban állván, a vallási szertartás tekintetében az egyik vagy másik pártfelekezethez csatlakozni; — végre

7-szer. Az 1861. évben Székesfehértvár városának képviselő testülete által illetéktelenül helyben hagyott alapszabályok megsemmisítettvén, a fennebbi pontokban felállított elvek alapján, az egész község számára, s mind a két felekezet befolyásával új alapszabályok dolgozandók ki, s ezen magy. kir. helytartótanácsához megerősített végett felterjesztendőek, melyekből azonban minden a vallási gyakorlatra és isteni tiszteletre vonatkozó intézkedések és határozatok kihagyandók, fenhagyatván minden egyes felekezetnek az utóbbi tekintetben külön szabályokat saját körében megállapítani.

TARCA.

Az égő túskebokor.

(Legenda).

Égető a déli nap sugára,
Néma, csendes körül a természet :
Hallani lehetlen a levélnek
Zörejét, s érezni a szellőket ;
A homok, mint tűzben szikra, pattog,
S messziről a szörnyű Számum csattog.

Félre vándor ! Vészes e hely itten ;
Árnyat avvagy enyhet itt hiába
Vársz. Kopár vadon mit itt találandsz.
S mégis, ott vándor jó e pusztába !
Valljon ki az, ki közelg amonnan ?
Ki rohan veszélybe gondolatlan ?

Mózes az, a pásztor ; delelőre
Haza hajtja szomj-kinozta nyáját,
Hogy az ott, az aklok hűs árnyában
Lenyugodva, enyhithesse szomját ;
Nem fél ő, hisz ismeri a tájat,
Erre hajtja mindennap a nyáját.

Mén a pásztor, — bátor, izmos alak —
Mén s szeme a kéklő messzeséget,
Méri, nézi meddig még a hajlék ?
Ut, veszély, baj, minden ott ér véget,
S mint a kis hajlékhoz mind közelb jó
Arca is derültebb, kedve is nő.

És a mint megy, kedve derültében
Szerte néz, tekintget balra, jobbra,
S im . . . . . arcáról eltűnt vig mosolya,
Felvidult kedélye vált komorra ;
Gyilkos fájdalom szállt ő szívére,
Mint kesely ha gazdag prédát ére.

Mert nyugotra, túl e pusztaságon,
Népe, dús hazában árva szolga !
Vérrokon testvérít, erre gondol,
Pharaó igája szörnyen nyomja,
Ébgeérő műveket emelnek,
Mig szegények porban lenn hevernek.

S elsötétül erre arca, lelke,
A nyomasztó rabság gyászszemlékén
Köny tolu szemébe, méltó harag
Gyul szívében, s lelkét vágya tépvén,
Felsőhajtoz, fel a magas égre,
Istenem ! segélj a boldog végre.

És serény mentében tovább halad,
Már elérte a sinai hegyet,
Vigan ugrándoznak itt juhjai,
Árnyat lelvén és tüdítő leget ;
Nézi őket Mózes, de im . . . mi a ? ! . . .
E csodát lehetlen fölfognia.

Hegy tövében túskebokor áll s ég,
Nyaldosó láng fogja kapzsin körül,

Gallyai recsegnek, szikra ugrik,
S elhalt láng helyére új láng röptül ;
Egyre ég, a bokor egyre tűzben,
S mégis ott áll sérthetetlen épen ! —

Mily csodás ? mond Mózes, és közelb megy,
Bámulat közt és nagy félve lépdél —
De im a lángokból szózat hallszik :
„Mózes, állj ! Csodám ne nézd negéddel,
Szent a hely, melyen te mostan állasz,
S ki veled beszél, nagy Jehovah az !

Fölhatott az égre Izraelnek
Istenéhez küldött hő imája,
Fölhatott az égre kinzóinak
A leget betöltő bűn-lármája ;
Menj hazádba, s hozd ki népem onnan !
Lakni fog tej- s mézzel áldott honban.

Lakni fog tej- s mézzel áldott honban,
Éljen Istenének és szabadon,
Őt ne nyomja senki, ő Én népem,
Én áldásom lesz majd e szép honon.
Menj ! vezessed ősi örökébe,
Legyen az egy igaz Isten népe.“

Csend lőn. — Mózes földre leborula,
Lelke mélyén a jövő képi
Kéklének, előtte rémes inség
És nyomor, mely árva népét tépi ;
Látja meghasonlva önmagával,
S küzdve elleneknek rémhadával.

Látja és megszólal ; ajka nyilik :
Gyöngé vagyok Uram e munkára,
És kibozni bárha bírnám néped,
Az ő vére lesz majd annak ára ;
Rájok tör az ellen — edzett karok —
És ők . . . . . szolgaságban sinlő rabok !

Törnek rájuk ! nincsen is menekvés,
Jákobnak elvesznek így vérei,
Elvesztik őket a bálványzó
Nemzetek vérszomjas százezrei ;
Nép-miljónoknak ki fog állni ellen ?
Ki menekszik, ennyi hol az ellen ?

„Mit remegsz ? — szól Isten a lángokból —
Gyöngé tán erőd e nagy munkára ?
De ki ad erőt ? ki más egyebet :
Fűt a zöld mezőre, gallyat fára ?
Kit dicsőít a világnak rende ?
Kit dicsőít minden a mi benne ? . . .

Őstük Istene leend segélytük
Baj s veszélyben, védpajzs minden ellen ;
Az ki csak lehel, csak int, csak akar,
És legott porában minden ellen :
Majd Az óvja megmentő kezével,
S őrzi gondos a tyai szemével.

Nézd! e bokrot tűz-lángok emésztik,
Nyaldosón s kapzsin fogdossák körül,
Gallyai recsegnek, szikra ugrik,
S elhalt láng helyére új láng röptül;
Egyre ég, a bokor egyre tűzben,
S mégis itt áll sérthetetlen épen.

Igy leszen jövőre népem szinte:
Minden oldalról bár marják lángok,
Patakonkint ömlik bátor vére,
Hősök hullnak, s mások meg utánok. —
Városit a rablók fosztogatják,
Fiait rabságba elhurcolják.

Rajtatok rablánc lesz kormánypálca,
Az erőszak törvény, és hatalom
Vakbuzgóság dühe, az idegen
Föld lakástok; ebben sincs nyugalom.
Lesztek számtízöttek, bús vándorok,
Sok hazában élők — . . . . s hontalanok.

De a mint e bokor áll, s nem vész el:
Népem is úgy álland, bár rongálva;
S bár viharzik s tಂಬol majd fölötte
Véres végzet, tépve és zilálva,
Mégis élni fog mint hit fáklyája,
Örök olthatatlan lesz szent lángja.

Kohn Jákó.

Pénteki levelek.

II.

Ha valaki, úgy bizonyára mi vagyunk azok, kik az a b n o r m i t á s fogalmának legkimerítőbb meghatározását adhatnók. Egész lételünk maga a megtestesült abnormitás, akár kül- akár belviszonyainkat vegyük figyelembe. A legmagasztosb dicsőítés fénymagaslatáról, le az aljas rágalom, s utcai bántalmazások féreg-zugolyáig minden egyes lépcsőzeten haladtunk által, vagyis helyesebben mondva, v a g y u n k r a j t a! Mert ha álláspontunkat a jelen és közelmúlt időkben szorosan vizsgáljuk, csakugyan e két sarkpontján a felebaráti megbecsültetésnek leljük magunkat és pedig folytonos láncolat által e kettőt egybekapcsolva. Hogy e láncolat egyes részeinek magasabb vagy alantibb elhelyeztetése az idő és hely szerinti szellemi felvilágosodottság nagyobb vagy kisebb mérvéhez vagyon idomítva, szükségtelen talán külön megjegyeznem. Általában véve mindenha és mindenütt tapasztalhattuk, hogy sorsunk mikénti alakulása mindig csak a civilizatio minő- és mennyiségétől volt feltételezve, úgy hogy bennünket az egyes népek és nemzetek szellemi előhaladottságának valódi és hű fokmérőjének lehetne tekinteni.

Szorosan véve azonban nem is kellene ezen abnormis helyzetünket oly zokon vennünk. Hisz maga az egész emberiség is így folyvásti abnormitások közt hanykolódik, miről fejlődése történetének minden egyes lapja untig tanuskodik, mi csoda tehát, ha mi is, kik annak tulajdonképi képviselői vagyunk, szintén csak hasonló sorsnak vagyunk alája vetve? Vagy tán nagy szót mondtam ki azzal, hogy mi vagyunk az emberiségnek tulajdonképi képviselői?

De valljon nem igaz-e ez? Avagy nem léptünk-e legelsők ki a történetnek még alig pitymalló szürkületében annak szinterére, miközve, küszködve már akkor, midőn a többi, később nagy

hirnevességre szert tett népek a teljes ismeretlenség homályos leple alatt mélyen szunnyadoztak, s nem haladunk-e azóta, nem mozgunk-e folyvást minden szünetelés és megállapodás nélkül e téren már négyezer éven keresztül? Mintha csak a gondviselés a történet őreivé rendelt volna bennünket, hogy majd annak idejében, midőn az emberiség fölött nagy ítéletet tartand, hű tanúságot tehesünk erényei s hibái, tettei s mulasztásai, jó s rossz oldalairól; s nem vagyunk-e erre a legilletékesebbek is, mint kikre minden egyes század nem mulasztotta el rástútni bélyegét? — „Minden mulandó ezen a világon“, énekelte már sok, sok idővel ezelőtt népünk bölcs dalnoka, Kohelet, „minden mulandó“ sohajtoznak azóta a bölcssek, tudósok, szerelmesek és agg leányok; minden elmulik ezen a világon, csak egy az, mi örökké marad, a mi változhatlan, elévülhetlen, az örök igazság, és sajátságos anomaliaképen — még a zsidó nép is! Minő óriási abnormitás ez ismét! A történet folyama nem áll egyébből rakásra dőlt rom-halmazoknál, vér s könnyektől higakká áztatva, miket az emberiség alkotott s lerombolt, mely jelenet szüntelenül újból ismétlődik egyik nép a másik hamvából kél, nemzetek csak az enyészet nyomdokán emelkedhetnek; ezreit temette már el a változhatlan végzet ily népek s nemzeteknek, s alkotott ismét újra s a teremés és megsemmistlés e gyorsan váltakozó phasisai, az átalakulás nem ritkán földrázkódtató zajlásai s vajadásai közepett, egyedül csak a zsidó nép áll illetetlenül, változatlanul, és ha külalakján észrevehető is az idő átalakító kezének nyomai, benső lényegében mindazonáltal a változás jelei vagy épen nem, vagy csak igen csekély mérvben észlelhetők.

Ki ismeri az emberiséget úgy, mint mi? Láttuk őt csecsemő-polyáiban, hallottuk első dadogását, szemtanui voltunk gyermekkori csinjainak, s már akkor is biztosan mondhattuk volna előre későbbi egész életfolyamát, a szoltáros bölcs szavai szerint itélve, hogy „a gyermek lelkiületét játékából is kiismerhetni“, mert a milyen volt kezdetben, olyan maradt ezután is, csak hogy cselekvényeinek külső jelentkezése az előhaladottabb kor gyalultabb modorához mérve, külön-külön jelmez alatt történt. Éreztük busásan kamaszéveinek csinjait, minden szilaj szenvedélye — pedig ezek tevők jellemének csaknem kizáró sajátságát — rajtunk zuhogott el, s vajmi bő alkalmunk kínálkozott tanulmányozhatni a tyúk és tojásáról szóló mese bölcs doctrinájának számtalan variatióját!

Hej be sokkal, nagyon sokkal számolhatnánk be ennek az emberiségnek, habogy azon óriási pör, mely világ kezdetétől fogva köztünk s közte fenforog, bíró ítélőszéke elé kerülne. Mikor leszen majd ez, az halandó szem által ki nem vehető határpont. Hanem addig mindenesetre jó lesz számítgatni, feljegyezni mindazt, mit a magyar ember a „r o v á s“ fogalma alá szokott sorolni, hogy majd annak idejében hasznát vehessük. De ne gondolja azért, tisztelt szerkesztő ur, mintha e rovásolást annak okáért kötném lelkére az ön olvasóinak, hogy corpus delicti gyanánt használva, boszuállást gyakorolnánk ezekért! Mentse Isten! Melyik okos embernek fogna is eszébe jutni boszuállással megtorolni akarni oly sérveket, melyeknek csak elkábultság szolgál kuforrásul, főképen pedig, ha ez is csak a félrevezettetés méhéből serked? Nem! megtorlásról itt szó sem lehet, hisz maga a nagylelkűség is ez esetben alkalmazva, csak igen halvány gloriától körítettnek. Nem a boszu kedvéért őriztük a rovásokkal telt gerendát, hanem hogy hites tanuja legyen a szenvedt bántalmak roppant halmazának, s alapul szolgáljon azon jogigényeknek, melyeket majdan a már kiábrándult emberiségtől a kiállott rövidségekért teljes joggal fogunk kárpótlásul követelhetni.

De gondolataim mesés távolban tévedeznek. Mikor jövend a béke teljes helyreállításának ideje, mikor fognak követeléseink méltányos és igazságos bíróra akadni? Sokan a közel jövőben vélik ez időpontot rejleni, s bár magam is szeretném ezt hinni,

mindazonáltal még sem tudok teljes meggyőződéssel s bizton-
sággal ez optimista nézethez csatlakozni. Meg kell jegyeznem,
hogy itt nem az állam, hanem a társadalomról szölok. Persze,
ránk rójják a hibát, azt mondják — már mintegy a loyálisok —
hogy mi vagyunk okai annak, hogy az egyezkedés csak oly ne-
hezen tud létre jönni, hogy ezt meg azt tesszük, s ezt meg azt
nem tesszük, s hogy azért vagyunk kénytelenek a társadalom-
ban oly kivételes állást elfoglalni; ha ezt meg azt tennők, emezt
meg amaszt pedig nem tennők, egészen máskép volna a dolog,
teljes készséggel nyujtanának akkor nekünk baráti jobbot. . . .
Balga praeceptorok! Változtassátok meg a történet folyamát, te-
gyétek a történetet meg nem történetké, töröljétek el a termé-
szetnek vas következetességü elveit, irsatok ki minden balvéle-
ményt, elöitéletet s balgaságot a világból, egy szóval távolítsátok
el azon rémséges hályogot, mely már örök időktől fogva vastagon
borítja az emberiségnek látérzékeit, s mely oka azon megmérhet-
len inség, nyomor és fájdalomnak, mely oly busásan tölti be a tör-
ténét lapjait. Tegyétek az embereket látókká, tegyétek értelme-
sekké, állítsátok helyre a józan ész, az ép gondolkozást, s akkor
mondjátok meg, hogy hol a hiba, hahogy ekkoron hibáról csak-
ugyan szó lehetend.

De mit is heveskedem én? Balgaság ez is, csakhogy bajos
egy dolog a vért úgy zabolázni tudni, hogy fel ne buzduljon hal-
latára a bölcs és előrelátó mentorok ilyenténképi jóakaratu inté-
seinek! A mi a sors könyvében meg vagyon írva, azon a legna-
gyobb erőmegfeszítéssel sem fogunk változtathatni. Mondják,
ugyan a theoretikusok, hogy az emberiség boldogságra vagyon
teremtve, s ha kérdezzük a századoktól, milyen vala sorsuk,
mindegyik részéről fájdalom csavarta nyögés a felelet reá. Nesze
neked boldogság! Ne panaszkodjunk, ne erőlködünk mértéken
tul, mert emberi akarat ki nem eszközölheti azt, mi a végzet el-
lenére van. Multunk eléggé tanusítja azt. Bizzunk az időben, vi-
seljük békén sorsunkat, a minek jönie kell, az jöni fog, s érzük
be azon tudattal, hogy nem mi magunk készítettük sorsunkat,
hogy nemesak mi magunk vagyunk így vele, de másoknak is ez
jutott kisebb nagyobb mértékben osztalékul, mert ez a végzet, ez
a világ, ez az élet!

—d f—

Könyvismertetés.

A könyv, melyről szölni akarunk „magyar nyelvfütet-
ke és feladattár“ nép, főelemi és városi tanodák számára. A könyv
szerzője Ehrentheil Mór, az aradi izr. főelemi és alreáltanoda r.
tanára.

Az utolsó két évben, tudtunkkal is, izraelitáktól úgy mint
keresztyénektől igen sok magyar nyelvtan jelent meg, de fájdá-
lom csak ritkán olyan, hogy azt lelkiismerettel ajánlhattuk
volna és még ritkábban olyan, hogy házagot betöltött volna, mi
voltaképen a megjelenendő könyv feladata legyen.

Az előttünk fekvő nyelvfütetke, ha elnéztünk attól, hogy
rövid és tehat azért nem is kimerítő, tökéletesen meg felel céljá-
nak. Benne ráismertünk a gyakorlati tanítóra, ki a nyelvszabályo-
kat oly célszerűen tudta elrendezni, hogy azokat a gyengébb ta-
nító is megértse és magyarázhassa.

Mit azonban e nyelvfütetkében különösen ki kell emelnünk,
az a mondattan, mely más nyelvtanokban rendesen szárazan és
gyakran érthetlentül van előadva, míg itt a gyermek ebben fő-
konként haladva eléri célját. De a nyelv is olyan, hogy annak
tisztasága és a használt helyesírás ellen majd semmi kifogásunk,
csak ezen szót „bölcsesség“ írja a szerző következetesen bölcses-

ségnek. A feladattárban szerző gyakran költőinknek egyes
gyöngymondatait használja és mi ezt valóban helyeseljük, mert
a gyermek ilyen mondatok elolvasása által megszokja a szépnak
olvasását. Mert azonban azt méltányolni tudjuk, csodálkozunk,
hogy szerző a jövőmult időt egészen kihagyta, — pedig kétséget
sem szenved — mit e könyv szerzője ép úgy tud mint mi, — hogy
jelesebb íróink is szoktak a jövőmult idővel élni; és hányszor nem
akadunk legegyszerűbb olvasókönyvekben is ilyen mondatokra:
„az eddig mondottakból tán mindenki meg fogta érteni“
vagy így: az eddig mondottakból tán mindenki meg érten-
dette sat. Még valamire figyelmeztetjük szerző urat. A név-sze-
mélyragozásnál, jelesen pedig az egy birtokos és egy birtok töb-
bes szám harmadik személyénél megjegyzi szerző, hogy ott, hol
a hasonhangu többes rag miatt kétértelmség lehetne, ok, ök he-
lyett u k, tk szótagot használunk személyragul. A tanítvány ha
ezt megtanulta, nem fog ugyan hibát írni, de azon nézetben lesz,
hogy azok kik azt írják „há z u k“ hibát irnak; vagy mi több,
még azt is képzelhetné a tanuló, hogy há z n a k a többes alanya
nem há z a k, hanem há z o k lesz, különben nem szabadna élni
ezen szóval „há z u k.“

Még megjegyezhetnénk egyet mást ezen különben, mint mon-
dók, igen becses nyelvfütetkéről. De szerző maga mondja bevezet-
ésében, hogy nem volt szándéka tökéletes nyelvtant írni és in-
kább csak ebbeli tervét mutatja be kartársainak. A terv nézetünk
szerint jó, tökéletesítse azt szerző és kétségkívül meg fog fe-
lelni minden igénynek.

T.

ישראל Vallástan az izraelita if-
juság számára, írta Kohn Salamon, rabbi. Pest,
kia dja L a m p e l R. 1862. Utóbbi időben hazánkban több oldal-
ról azon ohaj nyilatkozott, hogy a hitfelekezeti tanodáinkban hi-
ányzó magyar tankönyvek kellő képzettséggel bíró szakférfiak
által mielőbb sajtó alá és közhasználatra bocsáttassanak; — a
kezdeményezést már is t. Kohn Salamon rabbi és hittanár meg-
tette az általa közrebocsátott „Vallástan“ által. De ezuttal nem
ehet fájdalmas sajnálkozásunkat elhallgatnunk azon, hogy t.
szerző urtól ez egy kissé elhamarkodott dolog volt, és ha szigo-
ruan fontolóra vette volna e vállalat kényességét, könnyen jutott
volna azon gondolatra, hogy efféléket még inkább egy ideig nél-
külözünk, semhogy hiányosan bírjuk; ezen könyvecske pedig
hiányosságokban igen gazdag — mert hiszen ha p. o. csupán a
tiz parancsolatot akarjuk gyermekeinknek megmagyarázni hazai
nyelvünkön, abban hiányt eddig sem szenvedtünk, a mennyiben
minden hittanár, ha csak annyira érti is a magyar nyelvet, hogy
olvasni tudjon, a magyarra fordított bibliából, s főleg Bloch Mór-
éből tanithatja azt, a mi pedig a többi, e könyvecskébe foglalt ta-
nulmányokat illeti, azok, de főleg az azokra vonatkozó versek
fordítása oly elferdített, és általában a traditionak meg nem fe-
lelő értelműek, hogy ha szerző ur más oldalról mint szakférfiu
ismeretes nem volna, azt kellene feltennünk róla, hogy vagy a hé-
ber, vagy a magyar nyelvnek, vagy egyiknek sem hatott szelle-
mébe. — Nem szándékunk minden egyes hibát felhozni, csak ál-
talanában arra figyelmeztetjük szerző urat, hogy a zsolttárból idé-
zett versekre nézve választott Károlyi Gáspár fordítása sem nem
szó szerinti, sem a tartalomra nézve nem kielégítő; mintául felhoz-
zuk a „Vallástan“ 19-ik hasábján idézett zolt. 16. 8-ik versét,
melynek helyes fordítása következő lenne: „Az Istent szüntelen
magam előtt képelem, mert ha jobb kezemnél (oltalmamra) va-
gyon, nem botráncozom“, ott pedig a fordítás következő „szünt-
telen az urra néztem, mert jobb kezem felől vagyon, azért meg
nem mozdítottam“ és ily hiányosak többnyire az abban idézett

versek fordításai. Továbbá nagyobb figyelemmel kellett volna lennie szerző urnak a számtalan sajtó hibára, mert ez tankönyv, és nem regény, azért jövőre nézve nagyobb óvatosságot javaslunk.

Friedlieber.

(Felolvasás az Izraelita-Magyar-Egyletben 1863-ik évi február 13-án.)

* * A mit Groszmann tr. ur jeles előadása a mult alkalommal oly annyira nélkülözött, t. i. a közönséget, az ez izben szép számmal jelent meg.

A távirda theoriájának népszerű előadása után, gyakorlati kísérleteket mutatott be e téren Groszmann tr. ur és a sikerült experimentálást a tudvagyó közönség többszöri éljenzéssel jutalmazta meg.

Groszmann tr. ur nagy szolgálatokat tesz előadásaival a népszerű természettudományok s azért is őszintén ohajtjuk, hogy a derék tr. ur fáradásainak minden alkalommal, ha nem is nagyobb, de legalább a mostanihoz hason közönség mutassa be elismerését megjelenésével.

1863-ki febr. 20-án.

□ Rosenber Izidor ur olvasta fel dr. Jellinek Adolf, bécsi hitszónoknak „Ne mondd: hogy a „régik“ idők „jobbak“ voltak“ szövegű hitszónoklatát. Az alapige Koheleth hetedik fejezetének 10-dik verse. Rövid bevezetés után, melyben szónok Kohelethet beszélteti, áttér a korszakok összehasonlítására, miben ritka irodalom-történeti ismeretről és olvasottságról tesz tanúságot.

A baal tesuba-nak, ki a jelen szomorú viszonyok felett panaszkodik, rabbi Edels Sámuellel felel, ki már 250 év előtt az osztróhi és lublini zsidó viszonyokat így festette: „majdnem minden bünt — ugymond — elkövet korunk, melyek miatt Jeruzsalem elpusztult. A szombat ünnepét csak kevesen ülik; a községek felserdülő gyermekei nem tanulnak semmit; az ifjak vagy a bachurok az utcákon szállingóznak, vagy a játékasztalok mellett szórakoznak; nem egyet látsz, ki rabbijelölt, ha a thórát nem tanulja is; minden zsidó gazdag emberként viselkedik, fénytű ruhában, lakásban s egyáltalában mindenben, mi a bon tonhoz tartozik.“

R. Menachem ben Serach „Ceda la-derech“ című 500 év előtt irt művének előszavából idézi a következő szavakat: „A mozgalmas idők és a kényelem utáni vágy miatt, különösen azon zsidók, kik gyakran utaznak, vágy az ország nagyjaival érintkeznek, elhanyagolják az imák végzését, az étkezési törvények, a szombat és ünnepnapok tartását.“

Ezek után azokhoz fordul, kiknek az istentisztelet rendezése nincs inytkre. Ezeknek felmutatja azt, mit r. Lentschitz Efrajim (r. Lurja Salamon tanítványa és r. Heller Jom-Tob tanítója) mond: „A zsinagógáinkban való zaj és lárma által neveltség és gúny tárgyává leszünk a népek előtt. Tudvalevő dolog, hogy ők eljárnak zsinagógáinkba, meggyőződést szerzendők arról, hogy ugyan mit művelnek ott a zsidók. „Lehet-e — kérdi — az isteni nevet inkább megszentelteleníteni, mintha az idegenek neveltség tárgyává teszik a zsidó istentiszteletet, az egész zsidóságot?“

A kik a kántorokkal nincsenek megelégedve, azokat ugyan azon Efrajimhoz utasítja, ki koráról többi között ezeket írja: „A kántorok sokat énekelnek és minden szót huznak; sőt nyíltan bevallják, hogy csak tetszést hajhásznak, művészek akarnak lenni, hogy a közönség fennen hirdesse: mily hatalmas hang, mily dicső tenor!“

A korunk ellen panaszt emelő kántorokat ismét Mahari (r. Jakob Möln ha-Levi) következő szavaival vigasztalja: „Ne változtassanak könnyelműen a dallamok, mikhez a község hozzászokott; mert a dallam és az ima az idő folyamában ugyanannyira egymásba olvadnak, hogy csak az áhitat rovására válszthatók el egymástól.“

A templom-szolgáinak is tud nyújtani vigasztaló szavakat, r. Salomoben Ibn Lachmis irataiból idézvének következő sorokat: „Egész másképp viselkednek az emberek a nemzsidó templomokban, mint nálunk; ha oda férfiak, nők egybegyűlnek a beszédet meghallgatandók, nyugodtan vannak, nem tolakodnak előre és nem ütnek zajt.“

A hitszónokok panaszára r. Menachem ben Salomo (Perpignan) szavaival válaszol: A hitszónok beszéljen alkalmas időben, illő ideig, alkalmas helyen, illő szavakkal és midőn egykor egy szónok azon kérdésre: „miért beszél oly sokáig?“ azt felelé, hogy népszerű akar lenni és azért, hogy mindenki megértse, azt válaszolták neki: „míg népszerűsége törekszel, elűződ az értelmiséget.“

Ezek után áttér a zsidó vallás küldetésére és a zsidóság reményére, mely azon meggyőződésen alapszik, hogy az emberiség mindig a tökélesbülés felé halad, és ebből az alapigében kifejezett gondolat igazságát bizonyítja.

P E S T.

A „chevra kadisa“ közgyűlése f. hó 15-én és 23-án tartatott meg zárt ajtók mellett.

Hogy miért kerültek a chevra előjárói gyűléseikben és ügykezelésükben annyira a nyilvánosságot, nem tudom megérteni. Azt hiszik-e, hogy a chevra fizető tagjainak sem nem illik, sem nem szükséges tudomással birni arról, mit a curuli székbe jutott gondnok urak határoznak és tesznek, vagy azt-e, hogy az ő bölcseségük nem állja meg a közvélemény bírálatát?

A chevranak ezen titokszertisége oka annak, hogy a közgyűlésről csak sokkal rövidebben és általánosabban szólhatok, mint azt tenni községetünk hasonló és csekélyebb fontosságú mozzanatairól mindig kész voltam.

Az említett közgyűlésen a chevra alapszabályainak tárgyalása volt napirenden, melyek a közgyűlés által elfogadott alakban a hitközségi választmánynak rendeltettek benyújtani, hogy ez ha saját részéről is helyben hagyandotta, a hatósági szentesítés alá felterjeszsze.

Mi az alapszabályok szövegét illeti, a választmány által a közgyűlésnek bemutatott javaslat, a közgyűlési tárgyalás alkalmával és ugyan leglényegesebb pontjaiban, nevezetes módosításokat szenvedett.

Leghevesebb s legérdekesebb volt a vita, midőn a sarkkérdésről, a chevranak a hitközséghez viszonyáról, illetőleg ennek felügyeleti jogáról volt szó. — Az eredeti javaslat, mely a chevrat egyszerűen „önálló testület“-nek declarálja, végre 38 szavazattal 6 ellenében elvetetett, s helyébe dr. Hirschler Ignác indítványa fogadtatott el, mely ekként hangzik: „A pesti chevra-kadisa-egylet önálló testület, mely azonban a hitközségi képviselő főfelügyelete alatt áll.“

A chevra érdekeinek kifelé való képviselésére nézve — ez alapelvhez következetesen — határozatott, hogy a chevranak, mint a hitközség felügyelete alatt álló egyletnek, képviselője a hatóságok előtt a hitközség elnöke.

A hitközségi kórházhoz viszony abban állapított meg, miszerint a chevra a kórházi kiadások, saját alapítványok által nem fedezett, részének felét (a legközelebbi három évben azonban három ötödét,) viseli, mit az évi számadások elkészültéig havonkénti 400 forintnyi előlegek által fedez.

A chevra képviselőjére nézve a következő szabályok állapították meg: A chevra képviselője áll 6 főgondnokból, 6 másodgondnokból, 17 választmányi tagból, és 54 közgyűlési képviselőből. E képviselő minden három évben a chevratagok által egyenes választás útján megújítatik. Választatik 83 tag, kik saját kebelükből választják a fő- és másodgondnokokat és a választmányt; -- a 6 főgondnok képezi az igazgató előljáróságot, a 6 másodgondnok a végrehajtó előljáróságot. — Választó a chevra minden tagja, ki 24-ik évét betöltötte, és a chevra iránti kötelezségeinek kellőleg megfelel. A ki választó egyszersmind választható, fő- vagy másodgondnok azonban csak az lehet, ki a chevranak legalább két év óta tagja. A chevra hivatalnokai és szolgálói sem nem választók, sem nem választhatók.

Választmányi gyűlés havonként, közgyűlés évenként legalább egyszer tartatik. A közgyűlés hatásköréhez tartoznak: a választmány évi jelentésének tárgyalása, a számadások megvizsgálása (ezt egy 7 tagú bizottmány teljesíti,) a budget megszavazása, és új vállalatok, vagy fontos ujitások feletti határozás.

Mint hirlapi tudósítónak, nekem ennyire kell szorítkoznom, kívánandó volna azonban, hogy a 106 cikkelyből álló alapszabályok kinyomassanak, és ugy a chevra tagjainak, mint a testvérközségeknek megküldessenek.

LEVELEZÉSEK.

Az abonyi község.

(Vége.)

Abony 1863.

Igy tud az előljáróság „semiből“, a föld gyomrából, a föld színére épületeket varázsolni.

Nézzük azon csoda épületeket, mik a mellett, hogy semiből teremtettek, még oly varázserővel is hatnak a községre, hogy azt a „végföld bomlástól“ megmentették?

Tán a kórház? szegény árvák számára épült ápodák, nőveldék? Oh nem!... Bizonyosan gazdasági vagy ipartanoda? Koránsem!... Hát legalább egy beth-hamidros, vagy egy thalmud-thora? Nem! nem! Ily intézetek itt még nevtükről is alig ismeretesek. — Nagyobbszertiek azok, s céljuk magasabb, irányuk korszerűbb; mert a mi előljáróságunk sokkal fölvilágosodottabb, semhogy ily közönséges intézetekkel bibelődnek.

De mik hát azon épületek?

Egy fürdő-ház, és papi lak.

E sorok írója, ugy vallási mint egészségügyi szempontból tudja mindkettőt méltányolni és becsülni. De a vallás igényeinek tökéletesen megfelelt volna a régi fürdőház kijavítva, mely kijavítás ezer, ezerkétszáz ujforintból kikerült volna, ezen költséget pedig a községi pénztár is megbirja vala. Miért is kéjfürdőt építeni, s csupán az építés kedvéért a szegénységnek háromszoros adóvali tulterhelése mellett, még tizenkét %-os kölcsönt is fölvenni, csekély véleményem szerint, nem volna szabad; valamint új paplakot építeni sem, oly községben, melynek sem iskolai épülete, sem saját imaháza nincs? És erre a kérdésre: איך נשיר על אדמת נכר? nem birunk felelni.

Az ujonnan választott papról, (kinek tiszteletére roppant költséggel pompás lakhely épített) maga P. ur így nyilatkozik: „Valljon e választás szerencsésnek nevezhető-e? a jövő

fogja megmutatni. A személyiség egyébiránt celebritások által ajánlatott.“ (sic?)

P. ur ezen soraiban maga írta alá az előljáróság részére a szegénységi bizonyítványt; nem különben azon néhány községi tag részére is, kik a választást végbevitték. Mert hiszen maga bevallja, hogy a választást nem saját nézetük s szaktudományuk vezérelte, hanem rábírták azon oklevelek, (H'tore) melyeket a papságotól folyamodó egyén elmutatott. Kérdjük tehát, mennyivel érvényesebb e választás az előbbinél? Ugy hiszem, hogy תורה אחת וחוקה אחת לכלנו. Az elizott rabbi-helyettes épen oly módon választott, mint a mostani; t. i. a „h'tore“ elmutatása mellett. Ha e választás szerencsés: nem a bölcs előjárónak köszönhetjük, mert ő maga bevallja, hogy a „celebritások“ által kiállított ajánló levelek szolgáltak vezéricsillagul. De ha e választás jobb: épen oly kevéssé a választók érdeme, miként az előbbi választás a választóknak bűnül föl nem róható.

Tegyük föl, hogy e választás rosszul üt ki; ekkor a község, nem hogy repressaliákat kívánna használni, hanem teljes jogában állana, ezen rabbi-val épen azt cselekedni, mit a mostani előljáróság amazzal cselekedett, t. i. a község rovására „áldozatot“ hozni, és a szegény rabbit elkergetni.*

Hogy a „semiből“ támadt célszerű épületekre“ visszatérjek, bátorkodom az illetőkhez egy szerény kérdést intézni; t. i.: Igazságos-e ily borzasztó súlyos időben oly roppant terhet róni a község vállaira?

Valljon nem lett volna-e célszerűbb a „mikvat“ kijavítani, s a pap-választást oly időre hagyni, midőn a szegényebb állapot hitsorsos nem nyög annyira a „pinkli“ terhe alatt? Hiszen néhány évig meg voltak elégedve a jegyző-dájannal, s ették, a mit ő „koser-nek“, s nem ették azt, mit ő „tréfi“nek tartott; és egy sem volt a községben, kinek lelkiismerete ellen lett volna az ő „paszkenen-je.“

Továbbá nem sokkal bölesebb lett volna-e az iskolát rendbe szedni? Vagy nem égetőbb kérdés-e a gyermekek növelése, mint a kéjfürdő és pompás paplak építése? — Nem állott-e (s nem áll-e most is) az előljáróság kötelezségében a tanítókat rendszeresen fizetni, és fél havi járandóságukat, azért mert „peszach-kor“ iskola-szünet volt, vissza nem tartani?

Higyék el uraim, én azok közé tartozom, kik nagyon átlátják, mily égető szükség, hogy a községben lelki pásztor legyen, ki a népet oktassa, vezérelje, minden jóra és nemésre buzdítsa, serkentsé, az Isten igéjét hirdesse, az iskolára feltgyeljen, hogy a gyermekek cél- és korszerű oktatásban résztüljenek. Hanem arról is meg vagyok győződve, hogy az elősorolt igényeknek csak oly lelkész felelhet meg, s ez csak akkor képes hivat a „נעשה ונשמע“-ra birni, ha ő „כהן אחד“ választott. Oly községben pedig, mint a miénk, hol az előljáróság maga az egyetlen forrása, a pap működése csak botránykövül szolgál, s törekvése nem hozhat sem tidvőt, sem áldást.

Azon forró ohajtással zárom be e sorokat: hogy a nagy Isten világosítsa föl a közönséget, hogy képes legyen magának oly előljárókat választani, kik a község szellemi és anyagi boldogságát szivükön viselik, az Isten dicsőségére működnek, a gyermekeket valódi szent vallásunkban neveltetik; mert csak ugy válhatnak belőlök igazi honpolgárok, ha a szent vallásban, és hazaszeretében egyaránt erősek.

Zárókéul csak Cicero azon mondatát használom, hogy:

„A legrosszabb rendszer az, hol a leggazdagabb legjobbnak tartatik.“

Ágai József.

Eperjes, jan. 30-án.

„Felső-magyarországi mintaközség!“ így nevezi el futólag a „M. I.“ homonnai becses levelezője községünket, de lássuk ez állítás mennyiben van igazolva. Mindenekelőtt a községnek alapszabályilag meghatározott belserveszetét legalább vázlatban kell megismernünk. A három előjáró- s 12 választmányi tagból álló képviselőiség élen most már harmad éve a szelleműs és tevékeny Holländer Leo áll, és az egész képviselői testület egy-egy előjáró elnöklere alatti öt-öt személyből álló három collegiumra oszlik; az egyikre a cultus-, a másokra a pénz- és gazdasági- és a har-

*) Ha jól vagyok értesülve, ugy a mostani választók már is mondják a mea culpa-t.

Bátöny, február 15-én.

dikra minden egyéb, az előbbi két collegiumot nem illető ügyek vannak bizva. Havonkint az egész képviselői testületnek legalább egyszer már azon oknál fogva is kell összegyűlnie, hogy mind-egyik collegium négyheti működéséről számot adván, a jövő négyheti teendőkről bővebben értekezzen. Hogy eképen minden egyes osztály mintegy kényszerítve van gyakran gyűlkezni és a közönség javára célszerűt előteremteni, már magából értetődik, úgy hogy, ha csakugyan így intézkednének másutt is, ott is fölszerkenne a szunnyadó közszellem, és nem hozatnék be szimchas-thóra tinnépén — mint ez idén egy hozzánk igen közel községben a rabbinus akarata ellen történt — egy improvizált, csak a chaszideknél használt, ugrással, tánc- s kéztapsolással kísért himnus a templomba.

A templomatgy nálunk az értelmiség javából kivetett választmány által külön kezeltetik. Elnök, a tudós emberbarát Adler Leo, már évek óta hasonlíthatatlan tevékenységet fejt ki a tanoda körül, és virágzása annyira szíven fekszik, hogy a leányoknak a női kézi munkákban való oktatására tanitónőt szerzett, és van nem különben a tanodai ifjúság számára egy bár nem nagy, de mindinkább növekedő könyvtárunk is, melyhez maga A. L. ur egy 50 kötetből álló képes terményrajzzal járult.

Homonnai levelező barátunk helyesen teszi ugyan észrevételét, miszerint sokan gyermekeiket más tanodákba járatják, de annak csupán az egyik oka áll, t. i. mert a községi tanoda költségesebb, ellenben a héberrel be nem érés itt soha sem hallatszott, de ezen ok még ürügyül sem használtatott. Különbösen ezen apostaták száma nem is nevezetes és mondhatni, miképen tanodánk és ennek életrealválosága, tán egyet kettőt kivéve, a község minden tagjától annyira pártoltatik, hogy a tanoda érdemteljes igazgató-tanítója Deutsch Sámuel számára egy 17 év múlva neki kiszolgáltatandó majd 3000 frtnyi tőke lón alapítva, és ezen kívül a tanoda deficitje, mely ezidén a 600 frtot túlhaladja, mindenkor és pedig a legnagyobb készséggel a köz-pénztárból fedeztetik, minthogy az egész község egyik, a m. évben tartott közgyűlése alkalmával a tanodát a község többi intézetei sorába igatván jegyzőkönyvileg sajátjának kimondá.

Alapszabályaink fölve: hogy a templomi istentisztelet a pesti és bécsi módjára tartassék meg, és van is dr. Austerlitz Majer ur személyében derék rabbiunk, ki talpraesett hitszónoklati előadásaival a szívekre olyképen tud hatni, hogy híveinek osztatlan szeretetét bírja; tudományosan művelt kántorunk, az e lapokban is már dicsérve említett Lipiszohn.

De ne higye ám t. olvasó, miszerint itt is nem volnának ugynevezett orthodoxok; de hogy nincsenek! hanem ezek szépecskén simulnak a tisztább fogalmak szülte istentiszteletünkhöz s egyéb bevett, a vidéken érvényre nem jutott szokásainkhoz, úgy hogy e pár orthodox embereink a közel Sebesen vagy Pécs-Ujfaluban bizonyosan neologoknak tartatnának.

Ha csak gyöngye vonásokban esetlők is községünk képviselésének mibenlétét; de szerkesztő ur további állandó levelezője maradni szándékozzán*), jövőben majd az itt uralkodó béke s testvéri egyetértésről szölandunk, hadd ítéljenek aztán az elfoglatlanok: vajlon állhat-e mintaképen Eperjes a felső-magyarhoni, bár számra nagyobb községek közt?

Aszód, február 20 kán.

Tisztelt szerkesztő ur!

Örömmel fogok e tudósításomhoz jelentvén, hogy hitközse-
günk, mely számos év óta fönnáll, testvéri egyetértésben él.

Iskolánk állapotát szinte csak örömmel írhatom le; mert az 1844-ben történt életbeléptetése óta, mint népiszkola, mindig tödvösen működött és most mert Östreicher Jakab főtanító ur még erélyes buzgalommal fáradozik körülte, teljes virágzásban van.

Az oktatás nagyánt magyar nyelven folyik; és pedig úgy, hogy bizonyos tárgyak kizárólag magyarul adatnak elő; és ha a gyermeki felfogáshoz szabott magyar bibliánk lenne, kétségkívül azt adnók gyermekeink kezébe.

A mi a tanítókat illeti, igényeiknek elég tételtek, és hogy ezen örvendetes helyzet állandó marad közöttünk, abban mi nem kétkedünk, mert e reményünket azon körülmény is erősíti, hogy az iskolai bizottmány élén, t. Huszerl Sándor ur, mint iskolaigazgató, Stern Jakab ur, mint elnök és Glück Ármin orvos ur, minellenőr állanak.

Weiner D. L.

*) Szíves köszönetünket e szándékért, melyet kérjük, hogy
mentül gyakrabban valósítson meg.
Szerk.

II. K. Ha már rég óta nem irtam, s szóltan hallgatásba merültem, úgy bizonyára nem volt szándékomban megvonni közreműködésemet e lapoktól. Részint elfoglaltságom, részint azon körülmény, hogy itt, a Mátra kies vidékén nagyon ritkán esik meg valami új, voltak okai annak, hogy a tárgyhiány szükségtelessé tette a gyakoribb levelezést.

De ma, midőn oly örvendetes tapasztalattal volt alkalmam gazdagodni, megváltozott a terrainum, és tudósítói kötelességemnek érzetében ime beállitok.

Hiszem, hogy hitrokonaimmal kedves hirt közlök azon tudósítás által, hogy a kis-terényi uradalom grófi birtokosa zsidó házi orvost alkalmazott magánál.

E kicsinyesnek látszó s talán csak személyes ügynek tekintethető alkalmazás azonban nagyobb horderővel bír, semmint az első pillanatra talán látszhatnék. A zsidó mindinkább részeseül a tiszteletnek azon nemében, melyet méltán kiérdemel, ha vallása híveit és képviselőit oly egyének képezik, kik annak csak becsületére válnak. Különbösen azon vidéken, hol a haladás s a műveltség még sűtheder korát éli, igen jó hatással van ifju hitrokon orvosaink működése a zsidó név becsületének megmentésére.

Minden utógondolat nélkül merem állítani, hogy honunkban a zsidó orvosok törekedtek leginkább terjeszteni a műveltséget, és meggyújtani a felvilágosodottság fátyláját. Ők voltak az elsők, kik a zsidók számára is tudtak szerezni tiszteletet; s ők voltak azon elsőrendű csillagok, melyek a zsidó égen tüdőkölttek. Ők vityták ki legelőbb műveltebb körökben is azon tisztelethelyet, mely tudományukat méltán megillette.

Igen ajánlandónak tartom, hogy a zsidó orvosok története hazánkban a kutatás és tanulmányozás tárgyává tétessék; szép adalék volna ez a magyarhoni zsidók fejlődésének történetéhez. Az orvosok viszonya a közsegekhez szinte bő anyagot nyújthatna az ildomos történetbúvár használatára. Annyi áll, hogy orvosaink voltak első terjesztői a műveltségnek, és mindenesetre idején volna, hogy az ilyen monographia adatai valahára összegyűjtessenek.

Én részemről már megkezdetem több községben a jegyzetek gyűjtését, s reményem, hogy fog találkozni nem egy, ki az eszmét hasonló eljárásra méltatandja.

M. Szalka, február 8-án.

Tisztelt szerkesztő ur!

Az iskola-ügynek ohajtva várt eldöntése végre megtörtént, azaz: hogy ott vagyunk, a hol voltunk. — Ne csodálkozzék ezen t. szerkesztő ur! Az iskola szervezése csak egy embernek volt eszméje, mit kezdetben hévvel fel is karoltak, de az eszme megvalósítása a tett mezejére szólítá az összes zsidó lakosságot, és már ettől visszariadtak.

Nem akarom a visszalépés indokait részletesen taglalni, és ezen tudósításom csak multkori levelemet fogja megcáfolni, mert ha a jót élvezték, érezték a keserűséget is.

Azonban a nyilvánosságnak és az igazságnak következő nyilatkozattal tartozom:

Az itt lakó izraelita értelmiség nagyon is föl tudja fogni, mily figyelemmel s mily kötelezettséggel tartozik a közügy iránt és azt tehetsége szerint törekszik is előmozdítani, csakhogy nem bír annyi önmegtagadással, hogy saját érdekét a közjónak alá tudná rendelni.

Várunk kell tehát míg belátja, hogy összhangzásban van saját érdeke a közérdekekkel, s akkor bizonyára nem fogja elhanyagolni azt, mit megtenni már jelenleg is égető szükség!

Neumann József.

Bécs, február 21-én.

Mai tudósításom, fájdalom, gyászjelentés. Imént jövök egy honfitársunk temetéséről, Aeskulap egyik növendékének sirjától. Wachsmann Adolf, eperjes születésű hazánkfiának ma adtuk a végtiszteletet. De nem egyedül az ifju halála, nem annak eltemetése oka annak, hogy tudósítói tollamhoz nyulok, hanem a mód is, miként történt ez, sürgeti arra vallásos és hazafiai érzelmemet. Az ifju összerokadt szorgalmának terhe alatt; a tudománynak esett áldozatul. Pálya- és honfitársai, a helybeli egyetemi betegsegélyző egyesület, mind megjelentek a zsidó temetőben, hol a cultus-miniszterium orvosi tanácsosával, Naterni úrral és a kebeltől izrihitközség előljáróságával is találkozhattunk. Az utóbbi önzéstelen

működésének kifolyása volt az is, hogy az elhunytat a teljes kar kísérté az örök nyugalom helyére. Dr. Jellinek is engedett az egyetemi ifjuság felszólításának és elhunyt honfitársunk fölött remek gyászbeszédet tartott; felszólítására egyszersmind gyűjtés rendeztetett az elhunytak emelendő sírkő megszerzésére, mi nem sokára meg is történnék. Az egyetemi-betegsegélyző-egylet ez alkalommal példás tanujelét adta nemes, humanisticus céljainak, és az egyetemi polgárok is fényes bizonyoságot tettek a közöttük uralgó humanitás és testvériség szelleméről. β.

Vegyes hírek.

— E század elején Lübeck városában még izraelita nem tartózkodhatott; ha idegen zsidó sürgősb ügyben odajött, rendőr kísérté házról házra, míg a várost elhagyta. A Napoleon uralma alatti időben, 1807-ben számos izraelita telepedett meg és képzett hitközséget Lübeckben. De midőn 1814-ben a franciák kénytelenek voltak a várost odahagyni, a zsidók kiűzetek s templomuk eladatott. Negyven év múlva az üldözök unokái visszahívták az elűzötteket és mindent megtettek a szomorú események elfelejtésére; a község ujjaalakult, telke újra megvétetett, de az annak fölépítésére szükséges tőkék hiányzanak. E végre egy senator elnöklete alatt izraeliták és keresztényekből álló vegyes bizottság alakult, mely e célra aláírásokat gyűjt minden polgárnál, valláskülönbőség nélkül. Egy másik senator azt mondá, hogy ez még mind igen kevés a zsidók szenvedéseinek elfelejtésére. (The Isr.)

— Dr. Lombroso, a tunisi bey főorvosa Olaszország királyától a sz. Mór- és Lázár-rendjelet nyerte.

— Ez előtt a lengyelioni zsidók aránylag sokkal több katonakötelezettet voltak kénytelenek szolgáltatni, mint az ország egyéb lakói. Ez évben ezen aránytalanság megszünt.

— A „Ha-Mebasser“ című héber lap első száma, egy porosz közlöny után, két új a zsidó vallásra történt áttérési esetet hoz föl. Az első egy poseni catholicussal történt, ki minden mellékérdek nélkül, a városi törvényszék s mások által eléje gördített nehézségek ellenében határozottan kijelentette, hogy ő Mózes vallását akarja követni, minthogy annak felsőbbségét felfismerte. A másik eset kevésbé fontos és nem oly ritka. Egy fiatal cath. leány egy izraelitához kívánván nőül menni, a vallás akadályait áttérésével semmisítette meg.

— Az „Opinione“ és „Perseveranza“ a párisi lapokkal együtt azonos híreket hoztak az izraelitáknak Velletriiből történt kiűzetéséről s egyaránt elítélik a pápai kormány ez eljárását. A „Monde“ tagadta a tény, sőt nevetségessé akarta tenni a híresztelket, állítván, hogy a velletri egyházi kerületben soha nem is voltak zsidók. S íme a római udvar teljesen meghazudtolja a „Monde“-ot, bevallván a tényt és csak mentegetni akarja — mint szokás — Mattei bibornok eljárását.

— Poroszhonban az izraeliták még mindig különös minta szerint — more judaico — kénytelenek esküdni a törvényszékek előtt. Minthogy az izr. pap jelenléte ily esketésnél szükséges, az izr. felek perköltségei mindig jóval meghaladják a más vallásuakét. E tőbblet a berlini zsidóknál alapos adatok szerint évenkénti 10,000 tallért, a poseniéknél ennek kétszeresénél is többet tesz. — Az izraelitáknak ez esküforma megszüntetése iránti óhaját a porosz alsókamra teljesitené, de az urak háza annak még mindig ellene van. (J. Chr.)

— Dijonból írják, hogy Sir Moses Montefiore e városon átutazott, hogy Franciaország déli részén egészsége helyreállítása végett tartózkodjék. A templomban, melyben megjelent, számos népség gyűlt össze, hogy a zsidóság ez előharcosát láthassa. Magából értetik, hogy a szegények adományokban részesültek. (Arch. Isr.)

— Az „Izraelita-Magyar-Egyletben“ f. hó 28-án esti 1/2 7 óraker tartandó felolvasásban részt vesznek Tencser Pál (Erdélyi János életrajza) és Klein Adolf (A kedélyről) urak.

— Rövíd idővel ez előtt vonakodott a nyirbátóri (Szabolcs megye) more-cedek engedni azon felszólításnak, hogy az esküvőt a templomban tartsa meg, s azon szokásra hivatkozott, hogy az esküvőknek szabad ég alatt kell végbe menniök. A meghívott kerületi rabbi azonban nem látott semmi akadályt benne, és a méltányos felszólításnak engedve a házasulandókra a templomban

adta az áldást. E körülmény, valamint a községi tagok nagy részének abbéli óhaja, hogy a szefard ritus helyett az askenázi hozassék be, alkalmat szolgáltatott a more-cedeknek, hogy a főszolgabíró jelenlétében tartott közgyűlés elé egy okmány terjeszzen, melyben következő három pontnak megerősítését kívánja a hitközségtől: 1) Azon esetben, ha templom építtetnék, az almemor a középben legyen elhelyezve. 2) Az esküvők szabad ég alatt menjenek végbe és 3) a szefard ritus megtartandó. Ez okmány husz, többnyire tudatlan egyén aláírásával volt ellátva. Az indítványok különben megbuktak és dacára annak, hogy a more-cedek a pozsonyi jesivah-hoz felfolyamodott, az askenázi ritus van befogadva, az esketések a templomban történnek és az építendő templomban az almemor sem foglalandja el a közép helyet. A more-cedek fenntartotta magának a jogot, hogy a politikai hatóságokhoz forduljon. (B. Ch.)

— F. é. február hó 2-án a Baranya-megyei hét hitközség meghatalmazott képviselői az alispán részéről történt hivatalos felszólítás következtében Pécs-ett értekezlet tartására összegyűltek. A tanácskozmány iránya és célja azon kérdés eldöntése volt, vajljon megmaradjon-e ezután is a mindeddig fennállott megyei-rabbinatusi rendszer. Ez ideig 3 megyei rabbi volt; az egyik, Löbl, Dárdán, az ezelőtti Baranya-megyei egyedüli községben lakott; a másik, Löw, ki jelenleg nyugdíjaztatván, Nagyváradon él, szinte Dárdán tötötte fel rabbinatusi székhelyét, miglen Pécs-re költözött; a harmadik, dr. Hirschfeld március hóban hagyja oda állomását; és miután a zsidó népesedés a megye több helységében annyira növekedett, hogy községek alakítására képesek valának, kerületi rabbi is alkalmaztattak és így már néhány év óta Siklóson, Mohács-on és Mágócs-on 3 kerületi rabbi működik. — Miután a három utóbb nevezett község a rabbi külön fizetésével és a nyugdíjhoz való hozzájárulással meg volt terhelve, már két év előtt, midőn a jelenlegi megyei rabbi provisoriuma lejárt, a pécsi izr. hitközséghez intézett nyilatkozattal a megyei-rabbinatustól elszakadtak. — A pécsi hitközség a megyei törvényszék előtt a három községet perbe fogta, mely még máig sinez eldőntve. — Miután fötisztelendő dr. Hirschfeld, pécsi rabbi, Augsburgba megy, a hatóság a községek képviselőihez azon kérdést intézte, vajljon kívánják-e, hogy a megyei-rabbinatus megszűnjék, mire mindannyian igennel válaszolván, kijelentették, hogy minden község kerületi rabbit fogna alkalmazni. — Ugyancsak a pécsi község fötiszt. dr. Hirschfeld rabbi urhoz levelet intézett, melyben hozzá való ragaszkodásának és távozása miatti őszinte sajnálkozásának meleg szavakban ad kifejezést, egyszersmind eddigi kitűnő működéséről és jeles képzettségéről is megemlékezvén. (B. Ch.)

— Tisztelendő Neuhaus Ábrahám, tapolcai ker. rabbi 9 frt 50 kr. küldött át szerkesztőnknek a pesti tanítóképezde szűkölködő növendékeinek segélyezésére. A gyűjtést maga az említett rabbi pendítette meg, és Rosenzweig József ur eszközölte. Adakoztak e célra: Leszner ur 1 frt. Neumann Ferenc 1 frt. Ifj. Leszner József 52 kr. Rosenzweig József, tanító 60 kr. Sehlesinger Jakab, tanító 50 kr. Klein József 40 kr. Pollák József és Adolf testvérek 1 frt. Schwarz Sámuel 40 kr. Fris Lipót 50 kr. Fürst Sámuel 28 kr. Weiler Mór 1 frt 50 kr. Heller Ignác 30 kr. Grosz Henrik 50 kr. N. A. 1 frt. A biblia fordítás ügyében ugyan-csak a tisztelt rabbi levelében így nyilatkozik: „Miután föt. dr. Zipser pályatársam nézeteit e téren tökéletesen osztom, és a bibliának magyarra fordítását hitkonaimra nézve édes hazánkban nem csak tödvősnék, de elkerülhetetlenül szükségesnek is tartom, — törekvésem oda lesz irányozva, hogy kerületemben hitkonaim között hetenkénti gyűjtéseket rendezzek, hogy a legszegényebb is részt vehessen és filléreivel hozzájárulhasson a magasztos cél eléréséhez, mely áldozatnál kedvesebbet az Urnak be nem mutathatunk.“ — Isten áldása kísérje a nemes rabbi törekvéseit.

— A „Szegedi Híradó“ írja, hogy a „Ben Chanania“ szerkesztőjénél föt. Löw Lipót főrabbi urnál, az említett lap 6-dik számában megjelent két pesti levél kéziratát iránt — f. hó 22-én szigoru motozás tartatott. A keresett kéziratokat nem találták meg, és azon kérdésre, kitől valók a szóban forgó cikkek, a szerkesztő azt felelte, hogy ő írta, és hogy egyedül ő vállalja a felelősséget.

— Nagyszombatban az egykori várfal utolsó kapuja is leromboltatott és zsidó sírköveket találtak befalazva; egyet közülök azon héber felirattal, hogy ezen keresztényen kéz által legyilkoltnak vére boszúért kiált az égbe. Mintán a monda ugy is megemlékezik a középkorban itt elkövetett kegyetlen zsidóüldözésről, meglehet, hogy e kö talán ópen ily áldozatnak lehetett em-

léke és a várfaltól nem messze fekvő zsidó temető elpusztítása után a kapu építésénél felhasználtatott. A sírkövet a városi tanács az azért kérvényező zsidó községnek visszaszolgáltatta. A „P. L.“ ezen nagyszombati leveléhez a „Neuzeit“ szeredi levelezője következő megjegyzéseket csatol. „E vidéken valóban él még a monda az egykori nagyszombati zsidóüldözésről, és csak 2—3 év előtt halt el azon személy, mely II. Ferenc császár alatt kivételesen nyert engedélyt arra, hogy a nagyszombati vásárookra járó zsidók számára vendéglőt nyithasson. A monda szavai szerint, nem csak hogy Nagyszombathban nem volt szabad zsidónak laknia, de tgyeit is ott csak katonai védelem mellett végezhet — ha magát életveszedelemnek kitenni nem akará, és ha esetleg mégis járt zsidó Nagyszombath utcaín, ujjal mutatnak rá és a gyermekeket ijesztgették — a zsidóval. A zsidóknak ezen száműzetését Nagyszombathból II. Ferenc szüntette volna meg és csak ezen század utolsó évtizedeiben alakult ujjlag Nagyszombathban zsidóközség, mely közel 60 tagot számlál és zsinagógával bír. Ezen zsidó üldözésről egyedül a Ma-aszeh Rav (Königsberg 1857 Rosbach Albert nyomdája) című iratnyújt kimerítő részleteket, melynek alapjául a híres jindasi rabbi Chapsi David eredeti irata szolgál, melynek értelmében e nagyszombati zsidó száműzetés a 15. századba, Mátyás király idejébe esnék. Kívánatos volna, hogy a nagyszombati száműzetés ezen története (mely annyi érdekest és regényest tartalmaz) a nagy közönséggel megismertessék.“

— A hamburgi polgárságnak január 28-án tartott ülésében dr. Wohlwill benyújtott kérvényéhez dr. Réé képviselő a következő indítványt csatolta: „Dr. Wohlwill kérvényezése folytán a polgárságnak tudomására jutott, hogy tőle azon nyilatkozata miatt, hogy a Hamburgban létező és elismert vallási testületek egyikéhez sem tartozik, a polgári jog megtagadtatott. Ez által az alkotmány 110-dik cikke egyenest meg van sértve. A polgárság nem engedheti meg, hogy bármely fennálló viszonynak még jogi jelentőség tulajdoníttassék ott, hol az az alkotmánynak már életbe lépett határozataival kiáltó ellentétet képez és ez okból kéri a senatust, hogy arról gondoskodjék, miszerint az alkotmánynak ily módon megsértése többé elő ne forduljon. Az indítvány a polgári választmányhoz utasítatik. Ezen kívül a „lelkismereti szabadság ápolására fennálló egyesület“ f. é. jan. 27 én tartott közgyű-

lésében Wohlwill tr. ur ügyét magáévá tenni határozta. Ezen egyesület, mely jelenleg 202 tagot számlál, emlékiratot dolgoztat ki, mely Holsteinban a zsidók állását a catholicusokhoz, azok politikai és polgári jogait lesz felvilágosítandó.

Szerkesztői levelezés.

Nagy-Kanizsára. A tiz darab „vincellér-képezdei“ sorsjegyet vettük. Rajta leszünk, hogy vevőjük is akadjon.

B. Iz. urnak Szegeden. Micsoda eldorádóban képzel ön bennünket, hogy ilyeneket ír.

F. J. urnak Sátor-A.-Ujhelyben. Biz ez még egy kevésbé gyenge, de lehet még idővel jobb is.

R. L. urnak Aradon és W. J. urnak Veszprémben. Mint látják, magunk irtunk róla.

Dr. E. rabbi urnak Horichban. A 7-dik szám sajtóhatóságilag lefoglaltatott.

K. S. urnak Veszprémben. Legközelebb befogunk.

A. urnak Szarvason. Sajnos, de nagyon személyes.

K. J. urnak Győrött. A „Chamisa-aszar-bisvat“-nál már jobbat is irt ön. A nyílt levelet az „Izraelita-Magyar-Egyesület“ titkáranak adtuk át. A „Purim“ nekünk nagyon is hosszú.

P—r. urnak N.-Váradon. Nem használhatjuk.

—m. urnak. Hasonló tartalmu levelet közlünk.

A. urnak Ó-Budán. Másról igen szívesen, de ezt nem használhatjuk.

K—i urnak Pesten. Efféléktől nem szoktunk megijedni.

Házassági összekelések Pesten.

F. é. március elsején a templomban: Weisz Salamon ur, Reichmann Julia hajadonnal; 3-án Fischer Márk ur, Müller Rózsa hajadonnal.

HIRDETÉSEK.

Pályázat.

A győri izr. 4 osztályu elemi főtanodán f. é. april hó elsejétől fogva egy tanító, ki a magyar nyelvet tökéletesen bírja, s e mellett a héber és német tantárgyakat is oktatni képes, 600 frt évi fizetés mellett állomást nyerhet. Bérmentes folyamodványok f. é. martius 15-éig elfogadtatnak.

Egy próbaelöladás végett a pályázó személyes megjelenése kívántatik. Ez esetben pedig az alkalmazottnak erre való költségei meg fognak térítettni.

Győr, 1863. jan. 1.

Az izr. községi előljáróság.

Pályázat.

A nagykállói két osztályu izraelita iskolában egy tanári állomás, mely 500 o. é. frt évi fizetéssel van összekötve, — üresedésbe jövén, az ezen állomást elnyerni szándékozók, kiknek a héber, magyar és német nyelvben tökéletesen képzeteknek kell lenniök, erről szóló hiteles bizonyítványokkal felszerelt folyamodványokat legfőlebb folyó évi március hó 20-ikáig, ezen iskola választmányi Elnökségéhez bektőljdék.

Nagy-Kálló febr. 5-kén 1863.

Káin József,
vál. jegyző.

Megjelent s kapható az „Izraelita-Magyar-Egyesület“ helyiségén (Erzsébettér 2. sz. 2. em.)

Első magyar-izraelita naptár és évkönyv.

Második 5622—186 $\frac{1}{2}$ -ik évi folyam.

Kiadja az „Izraelita-Magyar-Egyesület.“

Ára a naptári részzsel együtt 1 fr. o. é.

Pályázat.

A helybeli zsinagógában a főkántor (רמ"ק) állomása betöltendő, mely iránt ezennel f. é. julius végéig pályázat nyitattik. — Az illető folyamodványok e hitközségi előljáróságához benyújtandók, és a folyamodók feddhetlen erkölcsös és vallásos életmódját, a héber nyelv és a zsinagógai szertartás elegendő ismeretét és családi állapotát kimutató hiteles bizonylatok mellékelendők, valamint arról is, hogy folyamodó a 45-dik esztendőt túl nem haladta. — Ez állomással, a szokásos mellékdíjakon kívül, 1000 o. é. frtnyi évi fizetés van egybekötve. — Próbaelöladást azok tartanak, kik arra felhivatnak. Az utköltiségek azonban csak annak térítettnek meg, ki megválasztatni fog. Pesten 1863. febr. havában.

A pesti izraelita hitközség előljárósága.